

Міністерство внутрішніх справ  
Харківський національний університет  
внутрішніх справ  
Національна академія правових наук України  
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені  
академіка В.В. Сташиса  
Кримінологічна асоціація України

*20-річчю заснування  
Харківського національного університету  
внутрішніх справ  
присвячується*

# **КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІ КОРУПЦІЇ**

Збірник матеріалів  
Міжнародної науково-практичної конференції  
17 квітня 2014 року

**Харків 2014**

*Друкується відповідно до доручення  
Харківського національного університету внутрішніх справ  
від 17.02.2014 року, №18*

**Кримінально-правові** та кримінологічні засади протидії корупції : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції [17 квітня 2014 року, м. Харків] / МВС України ; Харківський нац. ун-т внутр. справ ; Наук.-дослід. ін-т вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : Золота миля, 2014. – 256 с.

*Збірник матеріалів науково-практичної конференції висвітлює широке коло актуальних проблем чинного кримінального законодавства у сфері протидії корупції в Україні, а також інших зарубіжних країнах, теорію кримінального права і практику його застосування в частині боротьби з неправомірною вигодою (хабарництвом) та іншими видами зловживань службовими особами, результати пошуку рішень з актуальних питань протидії корупції та профілактичної роботи з населенням.*

*Для науковців, працівників правоохоронних органів, правників, аспірантів, ад'юнктів, здобувачів вищих навчальних закладів України, а також усіх, хто цікавиться проблемами запобігання і протидії корупції.*

**Публікації наведено в авторській редакції.**

**Оргкомітет не завжди поділяє погляди авторів публікацій.**

- © Міністерство внутрішніх справ України, 2014
- © Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014
- © Національна академія правових наук України, 2014
- © Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса, 2014
- © Кримінологічна асоціація України, 2014

Підводячи підсумок викладеному вище, необхідно наголосити на наступному: серед загальної кількості корупційних кримінальних правопорушень службове підроблення займає окреме місце. За останнє десятиліття питома вага даного діяння в структурі злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, збільшилась майже на 11,5%.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Про засади запобігання і протидії корупції: закон України від 7 квітня 2011 року № 3206-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>. – Редакція від 01.01.2014.
2. Про надання інформації: стосовно злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг за 2003-2013 роки // Лист Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України від 21 лютого 2014 року №16/2-41
3. Фіалка Михайло Ігорович. Кримінально-правова охорона документообігу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Фіалка Михайло Ігорович. – Харків, 2010. – 229 с. – Бібліогр. : с. 206-229.
4. Матеріали архівної кримінальної справи № 1-796/11 : єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30663341>

---

### **Христич Інна Олександрівна,**

кандидат економічних наук, доцент

*(Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України)*

## **КОРУПЦІЯ – ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ІСНУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ**

Необхідно підкреслити, що реформування економічних і соціально-політичних відносин в Україні увесь час спиралося на колишню ідеологію. При цьому від СРСР нам залишився значний тінювий сектор та достатньо високий рівень корупції. На сьогодні, як вважає більшість вчених та практиків-юристів, корумповані структури повністю контролюють такі основні народногосподарські галузі, як енергетика, металургія та зовнішньо економічні закупівлі, що і складає основу злочинності у сфері економіки країни.

Як відомо не існує чіткого визначення поняття злочинності у сфері економіки, тому підтримаю точку зору Головкина Б.М. [1]

щодо визначеності цього поняття. Тому що в Кримінальному кодексі України не передбачено окремого розділу про злочини у сфері економіки. В КК України містяться два розділи: злочини проти власності (розділ VI) та злочини у сфері господарської діяльності (розділ VII). Хоча органи досудового розслідування продовжують звітувати про злочини (кримінальні провадження) економічної спрямованості.

Необхідно підкреслити, що в нашій країні в останні десятиріччя реформування економічних і соціально-політичних відносин відбувається на підґрунті постійного зростання обсягів тіньової економіки та корупції. Головні причини цього проявляються в неефективності економічних та політичних реформ, внаслідок чого поглибилась загальнополітична криза, відбувається зубожіння всіх верств населення, посилюється організована злочинність та корупція.

На сучасному етапі Україна стала на шлях ратифікації міжнародних антикорупційних договорів кримінально-правового характеру: Конвенції ООН проти корупції [2]; Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією Ради Європи [3], а також Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією [4]. У зв'язку з цим в Україні також істотно змінилося кримінальне антикорупційне законодавство [5; 6; 7].

Але ситуація з корупцією в Україні не виправляється – такими є висновки міжнародного Індексу сприйняття корупції у 2013 р., обчислюваного Transparency International. Україна зайняла 144-е місце в рейтингу – поряд з Нігерією, Папуа-Новою Гвінеєю, Камеруном і Центральноафриканській Республікою. У порівнянні з 2012 р. Україна набрала на один бал менше – 25 (100 балів – повна відсутність корупції, 0 балів – повністю корумпована держава). Всього Індекс сприйняття корупції у 2013 р. охопив 177 держав. Тривожним сигналом, відзначають в Transparency International, стало падіння України відразу на 10 позицій за таким показником, як "політична і фінансова корупція". Аналітики відзначають, що бізнес в Україні все більше монополізується: олігархічні клани витісняють з ринку конкурентів, використовуючи зв'язки з владою і «вибіркову протекцію», що знищує здорову конкуренцію і прозорість. Для підприємців в Україні існує як би два права і різні правила гри – для «своїх» і «чужих». При цьому чиновники виявляються не просто втягнутими у фінансові потоки, але й очолюють їх. Найбільш яскравий приклад – відмова від прозорих закупівель державними підприємствами, а це 350 мільярдів гривень на рік (майже 45 мільярдів доларів США). [9].

На жаль, в більшості країн світу корупція також існує. Європейська комісія заявляє, що розмах корупції в усіх 28 країнах Євро-

союзу «вражає уяву» і обходиться економіці ЄС щорічно в 120 млрд. євро, що не набагато менше всього бюджету ЄС [10]. При цьому необхідно звернути увагу на те як в країнах ЄС трактується поняття корупційного правопорушення. Воно значно ширше ніж в Україні. В країнах ЄС штучне створення органом влади або управління з використанням владних (управлінських) повноважень привілейованого або зовсім поза конкурентного становища у ринкових відносинах для окремої особи на шкоду рівноправним особам-конкурентам, навіть без доведення отримання посадовою особою корупційного корисливого зиску, давно вже визначається корупційним правопорушенням, яке тягне відповідальність юридичної особи, аж до її ліквідації. [11, с. 193].

Зрозуміло, що дуже небезпечним є економічний вплив корупції. Корупція впливає на всі сфери економіки України. Її провокує масова «тінізація» економічного сектору України, що, в свою чергу, є економічним підґрунтям корумпованих зв'язків. Відповідно до офіційних заяв керівництва держави, частка тіньової економіки в Україні фактично зрівнялася з офіційною і складає 45-60%. У тіньовому секторі економіки працюють мільйони громадян України. За даними Фонду «Інтелектуальна перспектива» і Центру соціальних експертиз Інституту соціології НАН України, що провели опитування громадян України за темою тіньової зайнятості населення, 45% опитаних працюють у «тіні». За підрахунками фахівців, сукупний тіньовий капітал українських громадян складає приблизно \$40 млрд. Загалом, корупція підриває економічні основи держави, блокує надходження іноземних інвестицій, приводить до «тінізації» економіки держави, сприяє зростанню впливу організованих злочинних груп.

В країні вже тривалий час розробляється закон України «Про службу фінансових розслідувань України (фінансову поліцію)» Відповідно до нього повинно було бути створено державний правоохоронний орган зі спеціальним статусом. До його структури повинні ввійти оперативні підрозділи по боротьбі з правопорушеннями у сфері фінансової діяльності, слідчі підрозділи, оперативно-технічні, інформаційно-аналітичні, експертні, ревізорські та інші підрозділи, необхідні для виконання покладених на Службу фінансових розслідувань України (фінансову поліцію) завдань. Новий правоохоронний орган повинен займатися всіма правопорушеннями проти економічних інтересів країни, які зараз розділені між шістьма різними структурами, які будуть ліквідовані: податковою міліцією у складі Міндоходів, управліннями із боротьби з економічною та організованою злочинністю МВС, відділом контррозвідува-

льного захисту економіки СБУ, боротьби з контрабандою митниці та Державної фінансової інспекції України. Серед повноважень Служби фінансових розслідувань буде контроль за дотриманням законодавства у галузі держзакупівель, і припинення розтрати бюджетних коштів на всіх рівнях, включаючи підприємства, які отримують підтримку з державних або місцевих бюджетів, та проведення внутрішнього аудиту розпорядників бюджетних коштів. Більше того, до функцій фінансової поліції увійде боротьба з відмиванням доходів та корупцією. Але не зважаючи на його необхідність, цей орган не створили і закон не був прийнятим.

Тому будь-яка система економічних відносин в умовах кризового стану суспільства здатна породжувати і підтримувати функціонування злочинності у сфері економіки, оскільки визначає умови і можливості задоволення життєво важливих потреб і інтересів як окремих громадян, так і суспільства в цілому. Йдеться тільки про більший або менший обсяг злочинів у сфері економіки.

На жаль, вітчизняна наука поки що не знайшла оптимальних підходів щодо виміру обсягу тіньової економіки та корупції. Крім того, що цим явищам притаманний високий рівень латентності, що істотно ускладнює завдання її виміру. Разом з тим без урахування обсягу тіньової економіки та корупції неможливе глибоке економічне дослідження проблем протидії злочинам у сфері економіки.

Зменшення обсягів вчинених злочинів у сфері економіки можливо тільки за умов гармонізації суспільних відносин внаслідок усунення суперечностей економічного розвитку суспільства. Гармонізація економічних відносин передбачає як поліпшення методів і форм управління, так і одночасне посилення правоохоронних заходів щодо їх виконання. При цьому також повинен зменшитися і обсяг тіньової економіки та корупції в країні.

Зрозуміло, що повного подолання та викорінення корупції неможливо, тому що ще, як це підкреслював Шарль Монтеск'є «... відомо вже з досвіду віків, що будь-яка людина, яка володіє владою, схильна зловживати нею, і вона буде йти у цьому напрямку, доки не досягне належної їй межі» [12, с. 12].

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Головкін, Б.М. Поняття злочинності у сфері економіки / Б.М. Головкін. // Форум права. – 2013. – № 3 – с. 128 – 133.
2. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй: Закон України № 251-V від 18.10.2006 р.// ВВР України. – 2006 – № 50. – Ст. 496.

3. Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України № 252–V від 18.10.2006 р.// ВВР України. – 2006 – № 50. – Ст. 497.
4. Про ратифікацію Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України № 253–V від 18.10.2006 р.// ВВР України. – 2006 – № 50. – Ст. 498.
5. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України № 3206–IV від 07 04.2011 р.// ВВР України. – 2011 – № 40. – Ст. 404.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України № 3206–IV від 07 04.2011 р.// ВВР України. – 2011 – № 41. – Ст. 414.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України № 221–VII від 18. 04.2013 р.// ВВР України. – 2014 – № 10. – Ст. 119.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики: Закон України № 224–VII від 14. 05.2013 р.// Урядовий кур'єр. – 2013 – № 110. – 20.06.
9. Україна валиться вниз в індексі корупції Transparency International // Заголовок з екрану. <http://www.acrc.org.ua/>
10. Єврокомісія: Корупція в ЄС спричиняє збитки в розмірі 120 мільярдів євро// [http://espresso.tv/new/2014/02/03/yevrokomisiya\\_korupciya\\_v\\_ues\\_sprychuyuyaye\\_zbytku\\_v\\_rozmiri\\_120\\_milyardiv\\_yevro](http://espresso.tv/new/2014/02/03/yevrokomisiya_korupciya_v_ues_sprychuyuyaye_zbytku_v_rozmiri_120_milyardiv_yevro).
11. Закалюк, А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн.; Кн. 2 Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів / А.П. Закалюк – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007 – 712 с.
12. Мельник, М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) [Текст]: монографія / М.І. Мельник – К.: 2004.

---

## Цвіркун Наталія Юріївна,

кандидат юридичних наук

*(Харківський національний університет внутрішніх справ)*

### ФАКТОРИ КОРУПЦІЇ

З'ясування факторів, які детермінують корупцію, є необхідною умовою ефективної протидії їй: це дозволяє зрозуміти обумовленість такої соціальної хвороби як корупція і, образно кажучи, поставити правильний діагноз цьому захворюванню та забезпечити оптимальне його лікування.